

Nr 21.

Ankom till riksdagens kansli den 6 maj 1920 kl. 4 e. m.

Första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 21, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående vidtagande av åtgärder i visst syfte i fråga om den svenska Finnmarken.

I en inom andra kammaren av herr *Welin* väckt motion, nr 88, i vars syfte 11 andra av kammarens ledamöter instämt, hemställes, att riksdagen ville besluta att ingå till Kungl. Maj:t med anhållan, att Kungl. Maj:t behagade föranstalta en skyndsamt utredning om, vad som bör kunna åtgöras för att ifråga om den svenska Finnmarken tillgodose såväl Sveriges nationella intressen som ortsbefolkningens egna berättigade krav på bygdens ekonomiska, sanitära och kulturella utveckling, samt vidtaga och, i den mån riksdagens medverkan erfordras, framlägga förslag till de åtgärder, vartill utredningen kan föranleda.

I avseende på motiveringen hänvisas till motionen.

Andra kammarens första tillfälliga utskott har efter erhållen remiss av motionen dels i vederbörlig ordning inhämtat yttrande av länsstyrelsen i Norrbottens län, dels på särskild framställning erhållit uttalande av folkskolinspektörerna i Tornedalens och mellersta Norrbottens inspektionsområden *Vitalis Karnell* och *Gustaf Bergström* samt från föreståndaren för Tornedalens folkhögskola *Ossian Svensson* och hänvisas i avseende på dessa yttranden till bilagorna vid andra kammarens utskotts utlåtande nr 9.

Bihang till riksdagens protokoll 1920. 12 saml. 1 avd. 14 häft. (Nr 21.) 1

Andra kam-
marens första
tillfälliga
utskott.

Andra kammarens utskotts utlåtande är av följande lydelse:

»Det område, som av motionären betecknats med namnet Finnmarken, utgör den del av Norrbottens län, där finska språket ännu utgör befolkningens huvudsakliga talspråk. Dit höra följande socknar: Nedertorneå, Karl Gustaf, Hietaniemi, Övertorneå, Pajala med kapellförsamlingen Muonionalusta och Karesuando, belägna utefter gränsälvarna, samt Korpilombolo, Tärendö och Junosuando inne i landet. Visserligen hava även lappmarkssocknarna Gällivare och Jukkasjärvi med kapellförsamlingen Vittangi till väsentlig del finsktalande befolkning, men, då dessa socknar genom undervisningsväsen, ekonomi och samfärdsmedel äga stora möjligheter till utveckling i så väl materiellt som nationellt avseende utan särskilt ingripande från statsmakternas sida, synas de av motionären hava lämnats ur räkningen.

Om den i motionen åsyftade Finnbygden säger länsstyrelsen i sitt utlåtande:

»Det är nämligen en sanning, som måste erkännas, att den svenska Finnbygden står relativt lågt både i fråga om ideell och materiell kultur. De förnämsta anledningarna äro den i stort sett karga jordmänen, i huvudsak lämpande sig för skogsodling, som föranlett en mycket gles bebyggelse, de stora väglösa avstånden, det hårda klimatet med dess långa mörka vinter samt den språkliga isoleringen. Alla dessa förhållanden skapa både andlig och fysisk isolering, som alstrat en viss indolens, så att befolkningen ej blivit mäktigt utveckling av sin bygd i samma grad som annan svensk bygd av samma ålder. Att Finnbygden i stort sett har karg natur hindrar icke, att den inrymmer stora odlingsbara områden, som ännu befinna sig i ett mycket outvecklat skick. Ett exempel härpå är den bekanta Tornedalen, som dock ej sällan överskattas.»

Av så väl den motivering, motionären anför till stöd för sitt yrkande, som ock av vad muntligt inom utskottet anförts, framgår, att huvudsyftet med de föreslagna åtgärderna är att ekonomiskt, kulturellt och nationellt fastare binda den i stora delar av Norrbottens län bosatta finsktalande befolkningen till det övriga Sverige och därigenom förebygga verkningarna av en finländsk agitation i dessa trakter, en agitation, som visserligen för närvarande kan förefalla oskadlig, men som dock ej bör betraktas med förnäm ligkiltighet, då den i en framtid och under förändrade yttre förhållanden kan bli till verklig fara. Motionären åsyftar sålunda det, som med ett kort uttryck brukar betecknas som »svenskhetens bevarande» i dessa avlägsna bygder. För att rättvist kunna bedöma, huruvida vinsten av ifrågasatta åtgärder svarar mot härför erforderliga uppoffringar, är det nödvändigt att hålla detta motionärens huvudsyfte i sikte.

Med hänsyn härtill måste ock utgångspunkten vid frågans bedömande

bli de här uppe rådande befolkningsförhållandena, därvid dock lappbefolkningen synes kunna lämnas ur räkningen.

I motiveringen framhåller motionären bland annat, att Finnmarken till stor del bebos av släkter, som ursprungligen varit svenskar men sedermera glömt sitt modersmål och förfinskats. Denna uppgift, som torde stämma med verkliga förhållandet, visar, att finska språkets utbredning här uppe icke enbart beror på inflyttning av finnar utan jämväl därpå, att finskan brett ut sig på svenskans bekostnad. Av befolkningsstatistiken framgår ock, att den finska stammen i avseende på folkökning visar betydligt större livskraft än den svenska. Under det i Finland sedan 1800-talets början den finsktalande befolkningen omkring femdubblats, är den svensktalande befolkningen nu blott en och en halv gång större. I nord-sverige har sedan 1880, alltså under knappt en mansålder, den finsktalande befolkningen ungefär fördubblats, under det Sveriges befolkning i dess helhet vuxit med blott 25 %. Även om man bortser från en finsk agitation, kan det ej vara likgiltigt, om en befolkning av annat språk på nämnt sätt breder ut sig inom Sveriges eget område, helst erfarenheten visat, att denna befolkning i allmänhet endast ytterst långsamt låter denationalisera sig. Rättvisligen måste erkännas, att statsmakterna under senare tid insett detta och redan vidtagit kraftiga åtgärder till svenskhetens bevarande. Verksamast därvid ha varit de skolor med undervisning i svenska språket, som under de sista 20 åren inrättats. Verkningarna ha ej heller uteblivit. Den djupgående undersökning, som helt nyligen verkstälts av konsistorienotarien Alb. Carlgren i Luleå, har visat, att finska språkets utbredning på svenskans bekostnad i betydlig grad avstannat, och att större delen av ungdomen och även av den medelålders befolkningen nu talar både svenska och finska.

Därmed är emellertid icke sagt, att allt är gjort, som kan och bör göras för att i denna avlägsna landsdel skapa sådana förhållanden, att befolkningen skall känna det som en fördel att tillhöra Sverige. Ännu återstå säkerligen många önskemål i avseende på samfärdsmedel, näringsliv, hälsovård, undervisningsväsen o. s. v., som det bör vara statsmyndigheterna angeläget att tillgodose.

Länsstyrelsen anför därom:

»Det är uppenbart en fosterländsk uppgift av stor betydelse, att denna befolkning ges medel att lyfta sig själv andligt och materiellt, att utveckla sig själv och sin bygd. Den minsta fordran därvid är, att den svenska Finnbygden får sina intressen tillgodosedda lika väl som grannarna på andra sidan gränsälven.

Det skall med glädje konstateras, att den svenska gränsbefolkningen, ehuru den till stor del talar ett främmande språk, är lojalt svensk och med verklig förargelse ser den agitation, som helt nyligen öppnats på andra sidan gränsen, men det gäller att se till att dess intressen bliva tillgodosedda och att den med starka kommersiella och ideella band knytes fast vid det övriga Sverige.

Av största vikt är emellertid, att alla åtgärder vidtagas i fullt samförstånd med befolkningen samt på sådant sätt, att befolkningens självverksamhet i största möjliga utsträckning tages i anspråk. Därför är också bäst, att åtgärderna vidtagas genom det allmännas (statens eller landstingets) försorg. Hittills har i rätt stor utsträckning den enskilda välgörenheten måst anropas. Men detta verkar enligt länsstyrelsens förmenande icke gott. Det är i viss mån demoraliserande för befolkningen och det är ej heller fullt värdigt statens anseende.»

I motiveringen för sitt yrkande har motionären pekat på några områden, inom vilka han tänkt sig utredningar kunna befinnas erforderliga. Utskottet vill punkt för punkt genomgå dessa för att sedan påvisa, dels i vad mån de redan äro föremål för stats- eller ortsmyndigheternas undersökningar och dels vilka utredningar, som ytterligare tilläventyrs kunna påkallas.

Vad som först enligt motionärens mening behövs är *landsvägar*.

Motionären har i detta avseende erinrat därom, att utefter Muonioälvs landsvägen på svenska sidan ej sträcker sig längre än till Kihlangi, under det på finska sidan går landsväg ytterligare 12 mil, varigenom befolkningen tvingas att söka sig över på finska sidan och där knyta förbindelser.

Enligt Kungl. Maj:ts beslut den 21 mars 1919 utbygges nu på statens bekostnad denna väg vidare upp till Muonionalusta, dock icke, såsom motionären synes förutsätta, i hela sin sträckning utefter älven utan från Parkajoki i en västligare riktning över Kitkiöjoki, Kitkiöjärvi och Merasjärvi till Muonionalusta. (Häriifrån finnes redan väg till Muoniovaara, en by i älvkröken nordost om Muonionalusta.) Denna väg är enligt uppgjord plan beräknad färdig om fem år. I skrivelse till väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har emellertid länsstyrelsen gjort framställning om vägens färdigbyggande på tre år. Det synes utskottet synnerligen önskvärt, att denna framställning vinner beaktande.

Motionären uttalar sig för denna vägs utsträckande vidare upp utefter älven ända till Karesuando. Länsstyrelsen instämmer i detta uttalande endast för så vitt det rör sträckan Karesuando—Kuttainen, under det däremot den 7 mil långa sträckan Kuttainen—Muoniovaara anses mindre behövlig samt skulle ställa sig allt för dyrbar i förhållande till den fåtaliga

befolkning, cirka 100 personer, som skulle kunna draga nytta av densamma. Det kan emellertid starkt ifrågasättas, om ej vägen borde fortsättas åtminstone förbi Naalisvaara till Saivomuotka, varigenom dessa båda ej så obetydliga byar sattes i förbindelse med bygden söderut.

Länsstyrelsen framhåller emellertid, att det ej är nog med att nya vägar byggas. De skola även underhållas, och detta blir för de glest befolkade finnsocknarna oerhört betungande, varför en kraftig utjämning på stora områden av vägunderhållstungan är nödvändig att snarast möjligt få genomförd. »Utan en rationell väglag kan ej tillfredsställande vägväsen upprätthållas i dessa trakter.»

I sitt yttrande har länsstyrelsen vidare anfört:

»För alla erforderliga vägbyggnader i länet är genom länsstyrelsens föranstaltande under utarbetande en plan, avseende dels de närmaste fem åren, dels de närmaste tio åren. Denna plan är snart färdig och är det livligt att hoppas på statsmakternas kraftiga bistånd för dess genomförande. Att därutöver företaga några utredningar för planer till vägbyggnader synes nu onödigt.»

Motionärens tanke att för väganläggningar i här berörda bygder anlita militär torde förtjäna att närmare prövas. Enligt länsstyrelsens mening bör dock därvid hållas i sikte, att vägbyggnaderna utgöra goda arbetsreserver för bygdens folk.

På grund av de stora avstånden här uppe är ordnandet av regelbunden *biltrafik* för befordran av så väl resande som post och gods synnerligen viktigt. Då denna angelägenhet emellertid redan är under utredning genom en av Kungl. Maj:t tillsatt kommitté, saknar utskottet anledning därom närmare yttra sig.

Beträffande *järnvägar* har motionären framhållit såsom det närmast liggande önskemålet, att järnvägen från Haparanda till Övertorneå utbygges upp till Kengis för att sedan framdeles fortsättas förbi Pajala, Vittangi och Svappavara till Kiruna. Såsom motiv härför framhålles, att Kengis är medelpunkt i den stora Pajala socken, inom vilken betydande naturrikedomar förekomma. Främst bland dessa naturrikedomar stå de inom nämnda socken påträffade betydande järnmalmfälten, som enligt motionärens uppgift föranlett ej mindre än omkring 200 inmutningar. Andra naturrikedomar äro skogar och vattenfall. Visar en närmare undersökning, att dessa naturtillgångar äro av den betydelse man förmodar, skulle givetvis järnväg hit upp kunna framkalla en ekonomisk utveckling, som icke

blott för orten utan för hela landet vore av allra största betydelse. Förutsättningar torde då finnas, att denna järnväg skulle bli icke enbart en »kulturbana» utan jämväl ett i och för sig ekonomiskt bärkraftigt företag.

Inom järnvägsstyrelsen pågår emellertid sedan 1918 utredning angående alternativa linjer uppför Kalix- och Torneälvarnas dalgångar och med slutpunkt i Kiruna. Enligt länsstyrelsens uppgift företages därjämte på kustsocknarnas egen bekostnad undersökning angående en kustbana med slutpunkt i Haparanda.

Givetvis måste resultatet av dessa undersökningar avvaktas, innan ytterligare åtgärder i järnvägsfrågan företagas.

Arbetet för *jordbrukets* utveckling försiggår huvudsakligen på tvenne linjer, *den ena* åsyftande åtgärder för intensivare och rationellare jordbruksdrift, *den andra* omfattande åtgärder för brytande av ny mark och kolonisation.

I fråga om den förstnämnda av dessa linjer framhåller länsstyrelsen, att arbetet bedrivits på ett mycket förtjänstfullt sätt av länets hushållnings-sällskap genom konsulenter och vandringsrättare, men att ofantligt mycket återstår att göra. Härför kräves emellertid ökade anslag åt hushållnings-sällskapet, enär detta eljest måste betydligt reducera sin verksamhet.

Vad angår åtgärder för brytande av ny mark och *kolonisation* säges i samma skrivelse:

»Brytande av ny mark sker nu huvudsakligen genom användande av de olika statsfonderna för odlingsändamål. Företagaren måste själv taga initiativet. Under kristiden ha de äldre fonderna använts tämligen sparsamt, beroende på dels att inga kostnadsförslag stått sig, vadan anslagen eller lånen blivit otillräckliga, dels att arbetarkraften varit dyr och otillräcklig, på grund av kända förhållanden. Nyodlingsarbetet har dock skridit förhållandevis bra framåt, tack vare den odlingsorganisation med rikliga särskilda anslag, som inrättades genom beslut av 1918 års riksdag.

De önskemål, som finnas på detta område, äro dels att, såsom framhålles av odlingsrådet i Norrbottens län i skrivelse av denna dag till statens odlingskommitté, den nyssnämnda odlingsorganisationen får fortsätta sin verksamhet i lämplig form, dels att beträffande övriga fonder kostnad och anslag eller lån bringas till full överensstämmelse genom iakttagande av den ändrade prisnivån samt att möjligen systemet med de många olika fonderna förenklas. Att för vinnande av dessa önskemål föranstalta om särskild utredning för Finnbygden synes emellertid ej påkallat.

I detta sammanhang torde också böra erinras om den i Norrbotten helt nyligen påbörjade utdikningen av skogsmark. På detta område föreligger en

väldig arbetsuppgift i Norrbotten, ej minst i Finnbygden. Det är ett av huvudmomenten i en rationell skogsodling. Men det kräves mycket arbetskraft, som ej ännu är tillfinnandes.

Om kolonisationen i Finnbygden yttrar länsstyrelsen:

»Beträffande kolonisationen på kronojord är densamma igångsatt enligt av riksdagen godkända linjer och ett par av de under exploatering varande områdena ligga inom Finnbygden. Ytterligare i Finnbygden liggande områden, därav sannolikt ett inom Muonionalusta kapellförsamling, komma under innevarande år att öppnas.

Kolonisationen på enskild mark pågår genom avsöndringar o. d. Här är en del åtgärder till förhindrande av en irrationell söndersmulning av jorden av vikt att snabbt få genomförd. Lika viktigt är dock att få den jordlösa befolkningens behov av jord tillgodosett. Detta är en fråga av särskild betydelse för Finnbygden, för vilken den rikliga förekomsten av backstugusittare och inhysingar är en speciell företeelse.»

Till kolonisationen — säger länsstyrelsen vidare — kan även räknas egnehemsbildningen, som även i ej ringa utsträckning pågår i Finnbygden, och beträffande vilken en eller annan reform finnes att genomföra, varför åtgärder komma att vidtagas. Ett önskemål beträffande kolonisationen synes länsstyrelsen vara att få den inordnad under en för alla former av kolonisering enhetlig organisation, en kolonisationsnämnd eller styrelse för hela länet. Länsstyrelsen hänvisar i detta avseende till en den 8 februari 1919 till jordbruksministern ingiven promemoria, som delvis refererats i propositionen nr 139 för år 1919. Enligt förslaget skulle denna kolonisationsnämnd givas följande sammansättning: landshövdingen, ordförande, överjägmästaren i Övre Norrbottens distrikt, överjägmästaren i Nedre Norrbottens distrikt, de två inom länet verkande lantbruksingenjörerna, en representant utsedd av landstinget och en representant utsedd av hushållningssällskapet. Länsstyrelsen anser, att en dylik sammansättning skulle borga för ett kunnigt, planmässigt och effektivt arbete på länets kolonisering. Om denna nämnds verksamhet säges det i skrivelsen vidare:

»Länsnämndens uppgift skulle vara att samla föreliggande förslag till kolonisation inom länet, taga samt tillvarataga framkomna initiativ i sådant syfte. Därefter skulle uppgöras en plan i stort och skulle denna plan successivt kompletteras efter uppstående behov. Arbetet skall därvid inriktas lika mycket på bättre tillgodogörande av jorden i redan befintliga bygder, där stora möjligheter ännu finnas outnyttjade och inhysingar i stort antal gå och vänta på jord, som ock på kolonisering av obrutna bygder.

Det detaljerade realiserandet skulle under länsnämndens ledning sedan ombesörjas av de verkställande krafterna, varvid man antagligen finge tänka sig anställa ortsombud på lämpliga platser.

Då nämndens ledamöter endast borde tilldelas mycket ringa om ens något arvode, skulle kostnaderna egentligen bestå i, förutom möjligen resekostnader för nämnden, kostnaden för de verkställande krafterna.»

Länsstyrelsen slutar sitt uttalande rörande kolonisationen med att framhålla, att någon särskild utredning beträffande kolonisationen i Finnbygden torde icke krävas i annan mån än att jordfrågan med hänsyn till Finnbygdens inhysingar och backstugusittare snarast möjligt bör bringas till lösning.

Beträffande denna senare fråga har länsstyrelsen redan den 22 maj 1919 i skrivelse till ordföranden i jordkommissionen framhållit dess betydelse för vissa delar av Norrbottens län. Ur denna skrivelse må följande anföras:

»Förhållandet är, att i Norrbottens län och särskilt i dess s. k. finnbygd finnes en hel mängd lösa arbetare, som om vintern livnära sig såsom skogsarbetare och om sommaren såsom flottnings- och sågverksarbetare. Dessa hava ofta på ofri grund uppfört åt sig en mindre bostadslägenhet, innehållande ett eller två små rum. Före laga skiftet i byarna uppfördes dylika bostadslägenheter här och var å den oskiftade byamarken. Hemmansägarnes medgivande till byggnadens uppförande ifrågasattes sällan. Efter det laga skiftet övergått byarna har markägarnas tillstånd till byggnadens uppförande givetvis erfordrats. Detta har också meddelats, varvid man dock i allmänhet nöjt sig med muntligt tillstånd från markägaren.

Då det varit svårt, ja ibland omöjligt att erhålla byggnadstomt hos de enskilda hemmansägarna, har backstugusittaren uppfört sin byggnad å någon byasamfällighet, vartill han kunnat erhålla tillstånd av en eller annan hemmansägare inom skifteslaget. Backstugusittarens rätt till den mark, varpå han uppfört sin stuga, är sålunda av synnerligen ringa värde. Han får besitta lägenheten så länge han lever i gott samförstånd med markägaren.

En tryggad besittningsrätt till den tomt, varpå backstugusittaren uppfört sin stuga, är därför ett önskemål, som han måste eftersträva. Det ligger också i öppen dag att hans ställning skulle förbättras avsevärt, om han komme i en lagligen skyddad besittning av sin bostadstomt.

Önskvärt vore dock, att bostadstomten toges så stor, att backstugusittaren kunde därå odla sitt behov av potatis och erhålla foder till en eller ännu bättre, två kor, vartill borde komma rätten till bete och bränsle å stamfastigheten.

Hemmansägarna äro visserligen i allmänhet ohägrade att avsöndra lägenheter från sina hemman, men med bidrag av statsmedel torde frågan dock kunna ordnas på ett för såväl hemmansägarna som backstugusittarna tillfredsställande sätt.

Då det under mina resor i Norrbottens län blivit mig klart, att det nuvarande läget för backstugusittarne föranleder en spänning mellan dem och de besuttna hemmansägarna, som utgör ett svårt hinder för den samhälleliga trevnaden i dessa avlägsna bygder, synes det mig angeläget att åtgärder till undanröjande därav snarast vidtagas.»

Av vad länsstyrelsen anfört ävensom av vad utskottet i övrigt inhämtat torde framgå, att beträffande jordbruket synnerligen stora arbetsuppgifter föreligga inom Finnbygden. Dessa arbetsuppgifter synas böra avse följande:

1. Åstadkommande av ett mera intensivt jordbruk i de redan under odling varande områdena, synnerligast Tornedalen. Kraftigt ekonomiskt stöd åt hushållningssällskapet synes här vara närmast liggande åtgärden från statsmakternas sida.

2. Brytande av ny mark och kolonisation, därvid särskilt möjligheten till myrmarkernas utdikning och odling bör undersökas samt länsstyrelsens förslag om tillsättande av en kolonisationsnämnd tagas under omprövning.

3. Främjande av egnahemsbildandet med sikte på ordnandet av jordfrågan för den icke besuttna befolkningen.

4. Åtgärder för skogarnas utdikning till förhindrande av försumpning.

En närmare utredning av dessa jämte andra hithörande spörsmål synes utskottet synnerligen önskvärd, och vill utskottet livligt förorda en sådan. För detta ändamål lär väl dock en ny kommitté ej vara erforderlig.

Utskottet kan nämligen i detta avseende hänvisa till att Kungl. Maj:t år 1916 tillsatte en kommitté, den s. k. kolonisationskommittén, med uppgift att verkställa utredning och avgiva förslag beträffande åtgärder för främjande av kolonisation å kronans marker i Norrland och Dalarna — med undantag för trakterna ovanför odlingsgränsen i Västerbottens och Norrbottens lappmarker — ävensom därmed sammanhängande spörsmål, däribland frågan om utsträckt tillämpning av intensivt jordbruk å de norrlandska statsskogarna samt om därav påkallade åtgärder för ökad bosättning å dessa skogar.

Utredningen angående de kolonisationsåtgärder, som kunna finnas erforderliga i Finnbygden, inrymmas i kolonisationskommitténs uppgift, och det kan åtminstone ifrågasättas, om ej utredningen av även övriga jordbruket närliggande här berörda frågor borde uppdragas åt samma kommitté.

Beträffande hälsovården heter det i länsstyrelsens skrivelse:

»Sedan riksdagen 1919 beslutat en rad lagar på det sanitära området (epidemilag, lag om barnmorskor och distriktssjuksköterskor) har landstinget utsett åtskilliga kommittéer för reformernas genomförande. Vidare ha av landstinget tillsatts en sjukvårdsnämnd för förberedande av alla frågor rörande lasarett, sjukstugor för allmän sjukvård o. d. samt en kommitté för ordnande av tuberkulosvården. På kallelse av undertecknad landshövding ha dessa kommittéer vid gemensamt sammanträde tillsatt en arbetsdelegation, som är sysselsatt med *utarbetande av en fullständig plan för sjukvårdsväsendets ordnande på alla områden inom länet*. Planen är avsedd att bliva färdig till innevarande års lagtima landsting. Någon särskild utredning för Finnbygden är ej påkallad. Däremot torde statsmakternas kraftiga stöd behöva påräknas för planens genomförande i såväl Finnbygden som andra delar av länets övre bygder.

Mest kännbar är emellertid bristen på läkare, och den bristen bör kunna av statsmakterna med god vilja utan omgång avhjälpas. Utan läkare, de ledande krafterna för all sjukvård, kan någon god sådan icke upprätthållas.»

Det synes utskottet alldeles uppenbart, att de brister och svårigheter, som föreligga i avseende på hälsovårdens ordnande i Finnbygden, ej kunna av de lokala myndigheterna avhjälpas utan ett kraftigt stöd från statens sida. Den påtagliga bristen på läkare, sjuksköterskor, sjukhus, transportmedel m. m. kräver undersökningar, för vilka statsmyndigheternas bistånd ej kan undvaras. Utskottet anser sig därför böra förorda en snar utredning i berörda avseende.

Denna frågas aktualitet just nu framgår ock av tvänne motioner i första kammaren, den ena framburen av biskop Bergqvist och avseende läkarefrågan i de norrländska länen, den andra väckt av herr Rosén avser utredning och förslag angående åtgärder för beredande av nödig sjukvård åt befolkningen i övre Norrlands fjällbygder.

Båda dessa motioner hava av riksdagen bifallits, och synes det då utskottet lämpligt, att den utredning angående hälsovårdsförhållandena i Finnbygden, som av motionären i här förevarande motion ifrågasatts, företages i samband med ovan nämnda av riksdagen begärda utredning.

I avseende på *skolväsendet* har motionären själv framhållit, att åtgärder till dess förbättrande och ordnande redan äro föremål för utredning av en kommité, tillsatt på grund av riksdagens framställning år 1917. Utskottet har därför ej anledning djupare inlåta sig på detta spörsmål, helst detta av folkskolinspektör Vitalis Karnell synnerligen utförligt behandlats i det av honom avgivna yttrandet (Bil. B), till vilket i detta avseende hänvisas.

Utskottet anser sig dock böra särskilt framhålla ett par av de i detta yttrande avgivna synpunkterna.

Efter att hava framhållit, det skolväsendet i avseende på organisation är vida bättre ordnat på svenska sidan än på den finska, yttrar han:

»I ett avseende äro vi dock efter folket på finska sidan, och det är beträffande skolbyggnader. Ätminstone i de större byarna ända till långt norr om Muonio ha finnarna uppfört präktiga skolhus, under det att skolan bor inhyses hos oss.

Pajala socken har, trots sin mängd av skolor, icke flera än fyra något så när dragliga skolhus, icke en enda laglig lärarebostad. Muonionalusta har sex skolor, men icke ett enda skolhus, om jag icke som sådant räknar en inköpt handelsbod, som omändrats till skola i kyrkbyn.

Övertorneå, Hietaniemi, Korpilombolo och Junosuando äro i samma be-
drövlige skick.

Man hyr någon liten koja, mera liknande bås, eller ett gammalt obeboeligt pörte till undervisningslokal. En sådan lokal gör ingen människa glad och verkar icke uppryckande på vare sig lärare eller barn.

Här är sålunda ett område, där staten kan och måste ingripa, emedan socknarna omöjligen mäktat själva bygga på grund av de oerhört stora utskyl-
derna och de få skatteobjekten. Det är staten, som är mångmiljonär i dessa socknar, tack vare kronoskogarna, men den oresonligheten föreligger ju, att dessa skogar icke äro skatteobjekt i kommunerna. Korpilombolo t. ex. är urfattig, men det har inom sig ofantliga kronoskogar. Staten betalar blott vägs katt, omkring 5,000: — kronor om året.

Även ur den synpunkten, att staten här är den största egendomsägaren, tillhör det åtminstone moraliskt staten att mest hjälpa.

Skulle staten vilja gå i författning därom, så är jag viss om, att folket skulle uppskatta detta mera än många andra åtgöranden.»

Ett annat synnerligen viktigt folkbildningsspörsmål beröres jämväl av länsstyrelsen i följande yttrande:

»Folkhögskolor och lantmannaskolor ha en särskilt stor betydelse i Norrbottens län och i Finnbygden i synnerhet såsom bildningsanstalter för allmogens ungdom. Såsom i ingen annan landsända måste allmogen här själv taga hand om den kommunala förvaltningen. Det är därför av vikt att genom lämpliga bildningsmedel göra de unga allmogemännen skickade att handhava de kommunala värven, som med stigande utveckling sätta allt större krav på de funktionerande. Länsstyrelsen har också en ständig erfarenhet av att härutinnan mycket brister. Härtill kommer att det för den i isolering boende Finnbygdsbefolkningen är av särskild betydelse att få sin livssyn vidgad genom att komma i kontakt med de ideella strävandena i livet.

Dessa synpunkter ävensom strävan att kunna tillgodose vissa önskemål vid de befintliga läroanstalterna av dessa slag ha föranlett undertecknad landshöv-

ding att tillsammans med rektorerna för de olika anstalterna, vilka för ändamålet ställt sig till förfogande, jämte representanter för domkapitlet och hushållningssällskapet verkställa en djupgående utredning av behovet av sådana anstalter samt därefter utarbeta en plan för behovets tillgodoseende. Därvid planeras också att på lämpligt sätt inordna de bygdekursen, som för närvarande hållas inom Finnbygden, i organiskt samband med folkhögskolan.»

Det närmast liggande önskemålet i berörda avseende synes vara, att Tornedalens folkhögskola med lantmannaskola bringas i sådant skick, att den kan fullt tillgodose ortens behov. Enligt de uppgifter, som i detta avseende lämnats av folkskolinspektör Karnell, är detta för närvarande ingalunda förhållandet. Skolan, som är enskild stiftelse, har att kämpa med sådana ekonomiska svårigheter, att den ej utan kraftigt stöd från det allmännas sida kan fylla sin uppgift. För erhållande av tillräckliga undervisningslokaler och elevbostäder m. m. krävas omfattande nybyggnader, som skolan ej med egna medel kan åstadkomma.

Motionären har ävenledes framhållit vikten av, att *ambetsmännen*, särskilt landsfiskaler och präster, behärska icke blott svenska språket utan jämväl det finska. Så länge det ännu finnes en generation av befolkningen, som kan tala endast det sistnämnda språket, är givetvis denna fråga nog så betydelsefull. Emellertid lär det för närvarande finnas endast ett par av dessa tjänstemän, som ej tala båda språken.

Annorlunda är dock förhållandet beträffande domare och läkare. Folkskolinspektör Bergström har i sitt uttalande framhållit, vilka betydande svårigheter det medför att vid domstolsförhandlingar och vid anlitande av läkare alltid nödgas begagna sig av tolk. Måhända skulle genom särskilda understöd finsktalande unga män kunna beredas möjlighet att utbilda sig för dessa levnadskall och sedan få sin verksamhet förlagd till dessa bygder.

Innan utskottet går att yttra sig över frågan i vad mån ytterligare utredningar angående de spörsmål, som av motionären berörts, må lämnas en sammanfattande översikt av de utredningar, som av stats- eller lokalmyndigheterna redan igångsatts, och som mer eller mindre direkt beröra Finnbygden.

1. Plan för erforderliga vägbyggnader under de närmaste 5 och 10 åren är under utarbetande av länsstyrelsen.

2. Biltrafikens ordnande utredes genom en av Kungl. Maj:t tillsatt kommitté.

3. Järnvägsfrågan utredes *dels* av järnvägsstyrelsen beträffande järnvägar i Kalix- och Torneälvarnas dalgångar, *dels* av kustsocknarna själva beträffande kustjärnväg till Haparanda.

4. Norrlands kolonisering är under utredning genom den av Kungl. Maj:t tillsatta s. k. kolonisationskommittén.

5. Allmänna sjukvårdens ordnande utredes genom en av landstinget tillsatt sjukvårdsnämnd och epidemisjukvården genom en på samma sätt tillsatt epideminämnd.

6. I punkt 5 upptagna nämnder hava tillsatt ett arbetsutskott för uppgörande av fullständig plan för sjukvårdsväsendets ordnande på alla områden inom länet.

7. Skolväsendets ordnande utredes genom en av Kungl. Maj:t tillsatt kommitté.

8. Folkhögskole- och lantmannaskoleväsendets ordnande utredes dessutom av en lokal sakkunnigenämnd.

De i punkterna 1, 2, 5, 6 och 8 nämnda utredningarna avse hela Norrbottens län,

den i punkt 4 hela Norrland och

de i punkterna 3 och 7 den egentliga Finnbygden.

Av denna översikt framgår, att de allra flesta av de i motionen berörda områdena mer eller mindre direkt redan äro föremål för utredning.

Vid första påseende kan därför den väckta motionen synas omotiverad.

Av motionen framgår emellertid, och detta har även i utskottet av motionären framhållits, att syftet med motionen varit icke så mycket att få fram nya utredningsorgan som fast mer att *dels påskynda redan igångsatta utredningar, dels rikta uppmärksamheten på Finnbygden och på de synpunkter och det syfte, som i avseende på denna bygd böra hållas i sikte vid utredningsarbetet.*

Utskottet finner dessa skäl bärande. Flertalet av de igångsatta utredningarna avse så vidsträckta områden (kolonisationskommitténs utredning hela Norrland och Dalarna, de flesta övriga utredningar hela Norrbottens län), att man allvarligen kan befara, *dels* att utredningsarbetet skall taga lång tid, *dels* att de arbetande nämnderna ej skola kunna ägna vederbörlig tid och uppmärksamhet åt Finnbygden med dess speciella förhållanden.

Till sist vill utskottet framhålla några ytterligare synpunkter, som torde böra beaktas vid utredningen angående åtgärder för Finnbygden.

Då det gäller en bygd med befolkning delvis av annan stam, därtill kännetecknad genom sin skarpt utpräglade egenart, torde det vara självklart,

att förhållandena äro mer än vanligt ömtåliga. Det är då av vikt, att intet tvång förekommer, ingen misstänksamhet lägges i dagen, utan ett lugnt och insiktsfullt ordnande av ortens näringsliv samt skol- och bildningsförhållanden m. m. företages, så långt det är möjligt, på basis av de traditioner och förhållanden, som för närvarande råda där uppe. Detta vinnes bäst, om allt göres i bästa samförstånd med ortsbefolkningen. Därför böra vid utredningsarbetet erfarna allmogemän tillkallas att deltaga i arbetet och i de beslut som fattas. På så sätt finner befolkningen, att det, som avses, är endast dess eget bästa, förtroende och tillit vinnes och känslan av samhörighet med moderlandet stärkes och befästes.

I anslutning till det anförda får utskottet hemställa, att andra kammaren ville för sin del besluta, att riksdagen måtte anhålla, att Kungl. Maj:t ville uppdraga åt de kommittéer och nämnder, som hava att efter utredning avgiva förslag till åtgärder rörande Norrland, att vid sitt arbete taga särskild hänsyn till, vad i fråga om den svenska Finnbygden kan göras för så väl svenskhetens bevarande som för tillgodoseende av befolkningens egna berättigade krav på bygdens ekonomiska, sanitära och kulturella utveckling.»

Reservation hade anförts av herr *Berglund*, som ansett utskottet böra hemställa, att ifrågavarande motion icke måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda.

Andra kammaren biföll sitt utskotts hemställan, varefter ärendet överlämnades till första kammaren, som hänvisade detsamma till förberedande behandling av sitt första tillfälliga utskott.

Utskottet.

Det är uppenbarligen en fosterländsk uppgift av stor betydelse att bereda befolkningen i den s. k. Finnmarken större möjligheter till andlig och materiell utveckling.

Skall det lyckas att ekonomiskt, kulturellt och nationellt fastare binda den finsktalande befolkningen i denna bygd till det övriga Sverige, fordras tydligen ett planmässigt, målmedvetet och intresserat arbete i sådant syfte. Såsom redan av motionären erinrats, har ock ett växande intresse för denna landsdels uppräckning i olika hänseenden kunnat förspörjas och på vissa områden föranlett åtgärder, som givit goda resultat. Särskilt gäller detta det svenska språkets utbredning bland befolkningen.

På det oerhört omfattande arbetsfält, som här föreligger, erbjuda sig dock ännu en mängd krävande arbetsuppgifter av skilda slag, som icke utan det allmännas kraftiga medverkan kunna bringas till en god lösning. Ett aktuellt bevis härför kan hämtas från de senaste årens erfarenheter om den s. k. spanska sjukans härjningar i dessa trakter, varigenom särskilt bristerna i fråga om sanitetsväsendet påtagligen framträtt.

Andra kammarens beslut i ärendet innebär icke i första hand krav på upptagande till omprövning av några nya uppslag — tvärtom äro så gott som samtliga de spörsmål, på vilka motionären velat fästa riksdagens uppmärksamhet, redan föremål för utredning. Men såsom av andra kammarens utskott jämväl framhållits, avse de igångsatta utredningarna så vidsträckta områden, att man kan befara, *dels* att utredningsarbetet skall taga lång tid, *dels* att de arbetande nämnderna ej skola kunna ägna vederbörlig tid och uppmärksamhet åt Finnbygden med dess speciella förhållanden. Med hänsyn härtill finner utskottet det vara av betydelse och väl befogat, att genom en riksdagens skrivelse till Kungl. Maj:t särskild uppmärksamhet fästes på Finnbygden på grund av de säregna förhållandena speciella behov och berättigade krav på ekonomisk, sanitär och kulturell utveckling.

På grund av det anförda får utskottet hemställa,

att första kammaren måtte biträda andra kammarens i ärendet fattade beslut.

Stockholm den 6 maj 1920.

På utskottets vägnar:

TH. BORELL.

Närvarande vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet: herrar *Borell, Sandegård, friherre Barnekow, Carl Johansson, Isak Svensson, Grevesmühl* och *Lind*.
